

AVRUPA VE SAĞ KANAT MİLLİYETÇİLİK: YENİ BİR SÖZLEŞME¹

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
KAÜİBFD
Cilt, 11, Sayı, Ek Sayı 1,
2020
ISSN: 1309-4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 17.04.2020 Yayına Kabul Tarihi: 23.10.2020

Emrullah Ataseven

Dr. Öğretim Üyesi
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
Ağrı, Türkiye
ataseven@agri.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3605-6535

ÖZ | Bir kısmı uzun bir süredir, diğer bir kısmı yaklaşık son otuz yıldır demokratik ve liberal bir anlayışla yönetilmekte olan Avrupa ülkelerinin geleneksel siyasal yapılarında ciddi değişimlere yol açabilecek hareketler güçlenmektedir. Henüz iktidarı tamamen ele geçirmenin uzağında bulunsalar da Avrupa'daki sağcı, milliyetçi, popülist hareketler merkez siyasetin belirlenmesinde etkili olmaya başlamışlardır. Bu çalışma bu hareketlerin tabanlarının önemli bir kısmını oluşturan “lüzumsuz, prekarya” insana odaklanarak bu hareketlerin siyaset yapma tarzlarının Avrupa'daki merkez siyaseti nasıl yeniden biçimlendirmeye başladığını incelemektedir. Çalışma ayrıca milliyetçi, sağcı hareketlerin bu insanlar için taleplerini ve şikâyetlerini ifade edebilecekleri araçlar haline gelme sürecini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Siyaseti, Avrupa Birliği, Milliyetçilik, Prekarya

JEL Kodu: F15, F02, F42

Alanı: Avrupa Çalışmaları

Türü: Derleme

DOI: 10.36543/kauibfd.2020.Ek1.007

Atıfta bulunmak için: Ataseven, E. (2020). Avrupa ve sağ kanat milliyetçilik: yeni bir sözleşme. *KAÜİBFD*, 11(Ek Sayı 1), 140-154.

¹ Bu çalışma 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

EUROPE AND THE RIGHT WING NATIONALISM: A NEW CONTRACT

Kafkas University
Economics and Administrative
Sciences Faculty
KAUJEASF
Vol. 11, Issue Suppl 1, 2020
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 17.04.2020 Accepted Date: 23.10.2020

Emrullah Ataseven

Asst. Prof
Ağrı İbrahim Çeçen
University
Faculty of Economics and
Administrative Sciences
Ağrı, Turkey
ataseeven@agri.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3605-
6535

ABSTRACT | The movements that can lead to serious changes in the traditional political structures of European countries, some of which for a long time, and some others for the last thirty years, have been ruled with a democratic and liberal understanding, are gaining strength. Although they are still far from grabbing the power completely, right-wing, nationalist and populist movements in Europe have begun to be effective in determining center politics. This study, by focusing on the “unneeded, precarious” people who form a significant part of the bases of these movements, examines the fact that how these movements began to reshape the center politics in Europe. The study also discusses the process through which the nationalist, right-wing movements have become tools to express demands and complaints for these people.

Keywords: European Politics, the European Union, Nationalism, Precariat

Jel codes: F15, F02, F42

Scope: European Studies

Type: Review

Cite this Paper: Ataseven, E. (2020). Europe and the right wing nationalism: a new contract. *KAUJEASF*, 11(Suppl 1), 140-154.

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçiliğin yıkıcılığı siyasilerin ve halkların bu tür milliyetçiliği utanç verici bir şey olarak görmesine yol açtı ve Avrupa Birliği (AB) projesinin gelişimini kolaylaştırdı. Fakat ulusal egemenliğin aşındırılması olarak görülen bu durum artık Avrupa'da pek çok, bilhassa sağcı-milliyetçi, kesimi tatmin etmemektedir. Bu sağ kanat hareketler hâlihazırdaki siyasal uzlaşmayı reddeden, etnosantrizm ile anti-elitizmi ve hatta etnososyal yaklaşımları birleştiren bir ideoloji etrafında toplanmaktadırlar. Bunlar elitlerin karşısına sıradan insanı koyarak, toplumun keskin bir şekilde homojen ve karşıt iki gruba bölündüğünü savunmakta, yozlaşmış elitlere karşı saf halkın çıkarlarını savunduklarını ileri sürmektedirler.

Avrupa'daki birtakım radikal veya ılımlı sağ kanat partinin üzerinde mutabık kaldığı bazı karşıtlıklar bulunmaktadır. Bu karşıtlıklar kümelenendirilecek olursa kemer sıkma politikaları karşıtlığını, küreselleşme karşıtlığını, Euro karşıtlığını, AB karşıtlığını, düzen karşıtlığını, göçmenlik ve İslam karşıtlığını görüyoruz. Fakat bu karşıtlıklar bu partileri ve hareketleri tamamen faşist veya neo-Nazi haline getirmemektedir. Bunların bir kısmı tedricen siyasetin merkezine doğru kaymaktadır.

Mesela, Hollanda'da Geert Wilders'ın Özgürlük Partisi İslam ve göçmen karşıtlığını sürdürse de merkezden kopmamak için neo-Naziler veya neo-faşistlere karşı mesafeli durmaktadır. İtalya'da Matteo Salvini ve Lega Nord hareketi İslam ve göçmenlik karşıtlığını sürdürmekle birlikte sık sık ırkçı olmadıklarını ve radikal hareketlerle mesafelerini muhafaza ettiklerini belirtmektedirler. Fransa'da Marine Le Pen'in Ulusal cephesi adını Ulusal Birlik veya Toplanma şeklinde değiştirdi. Bunun sebebi cephe kelimesinin militarist bir çağrışım yaratması ve her geçen gün merkeze daha da yaklaşan bu hareketin radikal hareketler ve söylemlerle arasına mesafe koyma arzusu şeklinde açıklanabilir.

Britanya'da ise son seçimlerde hüsrana uğrasa da desteklediği politikalar ve Brexit Muhafazakâr Parti tarafından hayata geçirilen Nigel Farage ve UKIP hareketinin başarıları Avrupa'nın diğer sağ kanat popülist partilerine ilham vermektedir. Viktor Orbán ve liberal demokrasiye karşı öne sürdüğü illiberal demokrasi ulusal egemenliğin

yeniden tesisini savunmaktadır. İliberal demokrasi küreselleşmenin zarar verdiği ve yoksullaştırdığı kesimleri ulusal egemenlik ve milli ekonomiyle toparlamayı vadetmekte ve liberal demokrasiyle küreselleşmenin alternatifi olarak vitrine çıkarılmaktadır.

Yeni sağcı, milliyetçi akımlar belli bir ekonomi politiğin girdiği kriz sonucu güçlerini arttırmıştır. Liberal ve sosyal demokrat politikalara güven sarsılmıştır; bilhassa prekarya ve işsiz kesimler için bu böyledir. Avrupa işçi sınıfı soldan uzaklaşmaktadır ve hâkim ekonomi-politiğe, finans dünyasına, sisteme ve bugünkü haliyle küreselleşmeye öfkeli ve tepkilidir.

Herhangi bir ülkede ekonomik büyümenin sağlanmasının uluslararası ekonomik sistemin sağlıklı olduğunun en belirgin göstergesi olduğu kabul edilir. Uluslararası sistemin kurallarına uyan, disiplinli çalışan ve üreten ülkeler büyür ve dolayısıyla zenginleşir. Fakat bu büyümenin meyveleri düzgün dağıtılamazsa ve daha kapsayıcı bir büyüme anlayışı geliştirilmezse bu büyüme yanıltıcı bir büyüme olur. Pek çok ülkeyse, özellikle gelişmekte olan ülkeler, borç aracılığıyla büyümelerini gerçekleştirir. Tabii, borçla büyüme yanıltıcı bir büyümedir.

2. YENİ PREKARYA YENİ YABANCILAŞMA

Popülizmin ekonomi politiğine bakmak bizi yeni bir ezilen sınıfın sorunlarını görmeye götürmektedir. Dışarıdan nitelikli veya niteliksiz işgücü akışı ev sahibi ülkelerde yerliler için iş bulmayı zorlaştırdıkça bu insanların önemli bir kısmı kendilerini toplum içinde yararsız hissetmektedir.

Kendisini yararsız hisseden lüzumsuz bu insanlar kimlerdir? Prekaryadılar, iş bulamayan kişilerdirler. Emek piyasasında onların işgücü veya beşeri sermayeleri geçimlerini sağlayamaya yetmez (Giraud, 2018, S. 9). Fakat bu sistem içerisinde iyi kötü sömürülerek hayatını idame ettirmek, hiç sömürülmemekten daha iyi gibi görünmektedir. Peki, yeryüzünün yeni lanetlileri bu lüzumsuz insanlar mıdır? Bu “işe yaramaz” topluluklar Avrupa siyasetinde ne kadar belirleyici olacaklardır?

Doğayla ilişkimiz, şirketlerin uluslararasılaşması ve finansal istikrarsızlık yalnızca gelir eşitsizliğini artırmıyor, aynı zamanda “lüzumsuz insan” sayısını hızla çoğaltıyor (Giraud, 2018, s. 11). Ekonomik sorunlar ve ihtilaflar kimlik, etnik ve dini sorunlara da zemin hazırlıyor. Dolayısıyla, kişinin kendisine ve başkalarına karşı kendisini

yararlı hissedeceği bir ekonomik-toplumsal düzenden söz edilememektedir. Bu da toplumsal barışın ortadan kalkmasına yol açmaktadır.

Tüm insanların kendilerini değerli ve eşit hissettikleri bir toplum yaratılmadan popülizm veya diğer aşırı bulduğumuz ideoloji veya akımların güçlenmesi engellenemez. Bu düzende yoksullar, işsizler, prekarya çalışanlar kendilerini değersiz görür ve topluma yabancılaşır. Kişinin artı değer üretebilmesi için iş bulması, topluma katılması ve yabancılaşmadan kurtulması gerekir, ancak bu şekilde öz saygısını geliştirebilir. Ekonomik problemlerden dolayı bunu gerçekleştiremeyen birey yabancı düşmanlığına, göçmen karşıtlığına hatta ırkçılığa açık hale gelir; daha kolay manipüle edilir.

İşsiz bir birey pek çok toplumda işi olup çalışanlara bir yükmiş gibi değerlendirilir. Popülist denilen siyasetçiler ve düşünürler bu işsiz, prekarya sınıfı yanına çekmeye çalışır zira kırılğan durumlarından dolayı bu kişiler popülist politikaları benimsemeye daha yatkın olabilirler. Geçmişte bu kesim daha çok sol, sosyalist fikirlere açıkken bugün sağcı, milliyetçi fikirleri kendilerine daha yakın bulmaktadırlar.

Tüm OECD ülkelerinde nüfus içindeki 25-54 yaş arası pasif, çalışmayan oranı 1990 ile 2005 arasında iki kattan fazla bir artış göstermiştir. Almanya'da bile bu rakam 1970'te 350 binken 2015'te bu 1 milyon 300 bine çıkmıştır. Büyük Britanya'da bu rakam 1984'te 470 binken 2005'te 1 milyonu aşmıştır. Aynı dönemde Fransa'da çalışmayan nüfus sayısı 400 binden 900 bine çıkmıştır (Giraud, 2018, s. 24). 15-25 yaş arası genç işsizliği de yine bu ülkelerde katlanarak artmış, hatta İspanya, Yunanistan gibi Akdeniz ülkelerinde adeta fırlamıştır. Bu rakamlar OECD ülkelerindeki işgücünün neredeyse yüzde 10'una denk gelmektedir. Tabii, bazı Afrika veya Asya ülkelerinde işsizlik oranları çok daha yüksektir fakat bahsedilen ülkeler zenginlikten, refahtan geriye düşmektedir dolayısıyla fakirleşmenin etkisi çok daha güçlü bir şekilde hissedilmekte ve güçlü tepkilere yol açmaktadır. Pek çok ihtiyaç fazlası işçisi bulunan ülkelere yeni göçlerin yönelmesi işsiz ve prekarya sınıfların sistemden duydukları rahatsızlığı şiddetlendirmektedir. Daha adil bir düzenin veya sistemin inşa edilmesi ihtiyacı güçlenmektedir.

Geçmişte işçi sınıfı, sömürülenler veya hatta köleler toplum için elzem işleri yürütüyorlardı, emeklerinin ciddi bir değeri vardı. Dolayısıyla,

onları tepkileri, isyanları büyük yankı uyandırabiliyor, grevleri büyük ses getiriyordu. İş bulmanın zorlaştığı bu dönemlerdeyse emeğin büyük bir değeri yok gibi görünüyor, veya daha doğrusu emek ve iş gücü kaybolduğunda hemen yerine konabilir bir duruma evrilmiştir. İş arayanların sayısı arttıkça, emek sıradanlaştıkça iş arayan sınıfının emeğini daha değerli bulması, kendisini kıymetli bir özne olarak değerlendirmesi imkânsız hale gelmektedir.

Hal böyle olunca, gelişmiş bir ülkede iş arayan, prekarya sınıf bir numaralı düşman olarak vasıflı veya vasıfsız göçmenleri hedef almaya başlamaktadır. Bu durum küresel bir sorun haline gelmiştir. Genel nüfusun artmasıyla birlikte işgücü fazlası da artmakta ve gezegenin kaynakları nüfus artışıyla birlikte hızla tükenmektedir. Dünya nüfusu on milyara dayanıyor, her ne kadar o aşamaya ulaştıktan sonra azalacağı öngörülüyorsa da doğadaki kaynakları tüketme hızına bir çare bulunamazsa küresel sistem altüst olacak. Tüm bu koşullar yeni sağcılığın genellikle görmezden geldiği ekolojik bir devrimi zorunlu kılıyor. Ekolojik devrim ve reformlar kısa vadede ulusal ekonomilere zarar verdiği ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerini yavaşlatma potansiyeli taşıdığı için bu ülkelerdeki aşırı sağ, çevresel sorunların küresel yönetimle çözülmesine karşı çıkmaktadır. Onlara göre, küreselleşme yalnızca belli ülkelerin refahlarını artırmaya yaramakta ve iklim değişikliği gibi küresel problemlerin çözümünde faturanın adil bir şekilde kesilmesi gerekmektedir. Küreselleşme, tabii, tek ve sürekli bir dalga olarak ele alınamaz.

İlk küreselleşme dalgası Fernand Braudel'e göre İstanbul'un fethiyle Amerika'nın keşfi ertesinde başladı ve Sanayi Devrimine kadar sürdü. Denizcilik ve ateşli silahlardaki gelişmeler bunda belirleyiciydi. Amerikalardan getirilen yeni tarım ürünleri dünya piyasalarına girmeye ve küresel bir ekonominin gelişmesine yol açtı. İkinci dalga küreselleşme ise denebilir ki demiryolu ve telgraf gibi ulaşım ve iletişim araçlarının ortaya çıkışıyla ivme kazandı. Üçüncü dalga ise bilgi teknolojilerinin ve finansallaşmanın gelişmesiyle iyice kolaylaşan küresel ekonomik işlemlere ve daha az insan gücü gerektiren sanayi ve teknolojinin ortaya çıkışına tekabül etmektedir. Doğal olarak, bu geleneksel işçi sınıfında ve göç alan ülkelerin yerli çalışanlarında birtakım kaygıların baş göstermesiyle sonuçlanmıştır.

Son dönem küreselleşmenin ilk aşamalarında iyi bir seyir gösteren finansallaşma 2008 kriziyle birlikte küreselleşme karşıtlarının hedefindedir. 2008'den beri finans dünyasının yapabileceklerini görmektedir; şiddetli krizler pek çok insanın işini kaybetmesine yol açmaktadır. Bu durum da modern finans dünyasına olan güveni sarsmakta, dolayısıyla sürekli büyüme ve istikrarın bu sistem içinde neredeyse imkânsız olduğunu göstermektedir. Bir tür finans veya piyasa diktatörlüğü finans ve piyasaların içinde kumar oynanan bir mekân olduğu algısını güçlendiriyor.

Bununla birlikte, finans mekanizmasının tamamen gereksiz ve işe yaramaz olduğunu söylemek de mümkün değildir, üretimin artmasına kaynak sağlayıp tüketimi teşvik eder. Paranın daha verimli bir döngü içinde dolanmasına yardımcı olur. Fakat bu döngünün doğasında bulunan spekülasyon riski büyük krizlere de yol açmaktadır. Borç vermeye dayalı olan ve borçla dönen finans borcun geri ödenememesi durumunda haliyle krize girecektir. Yarından da mutlak surette emin olunmadığı için her zaman risk vardır. Ev gibi çok pahalı bir şeyi satın almak için de bir hayli borca girmek gerekmektedir. ABD ve Avrupa'daki kriz sistemin ne kadar kırılgan olduğunu göstermiştir. Bu, kişiler için olduğu gibi ülkeler için de geçerlidir. Yunanistan'ın 2001'de Euro'ya geçince ucuz kredilerle ekonomisini büyütme ve zenginleşmeye çalışması bunun tipik bir örneğidir.

Krizin üstesinden gelmek için finans endüstrisinde asimetrik bilgi akışını azaltmak elzem hale gelmiştir. Peki, piyasa için işe yaramaz hale gelen işgücünü azaltmanın yolu nedir? Avrupa için Euro'dan çıkış ve korumacılık işe yarayabilir mi? Bu, Avrupa Birliği'nin dağılması anlamına gelebilir. Avrupa'da yeni sağın taleplerinden biri de bu yöndedir. Fakat Avrupa'daki çoğu sağcı parti aslında AB'nin tamamen dağılmasını arzu etmez, bunun yerine siyasal birlik gibi iddialı hedeflerinden vazgeçmesini ister. Ekonomik işbirliğine ise ulusal çıkarları gereği sıcak bakarlar.

Bu bakımdan, uluslararası krizi aşmak ve işsizliği azaltmak için gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin kendi koşullarını dikkate alarak kendi problemlerine odaklanmaları gerekir. Gelişmekte olan ülkelerin gerçek anlamda bir orta sınıf yaratmaya ihtiyaçları vardır. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın ise ucuz maliyet dolayısıyla tamamen sanayisizleştirme anlayışını sorgulaması ve kendi alt sınıflarının

huzursuzluğunu anlamaya çalışması gerekmektedir.

Trump'ın ve popülist denilen Avrupalı siyasetçilerin yeni bir merkantilizm peşinde koşmaları bu hedeflerin gerçekleşmesini sağlayamaz. Kaybedecek hiçbir şeyi olmayan göçmenlerin sürekli ve kontrolsüz bir şekilde gelişmiş ülkelere geçmeye çalışması da sürdürülebilir değildir. Gelecekte olması muhtemel iklim göçmenleri de sorunu daha da çetrefil hale getirebilir. Liberal küreselleşmeden bir tür yeni merkantilist küreselleşmeye geçiş yapılmaktadır. Merkel ile Macron arasında AB'nin güçlü halkasının ekonomisinin yararına düzenlemelere getirilmesi için arayışlar bulunmaktadır.

Bu arayışları yakından takip eden, Avrupa projesini de tehdit eden siyasal oluşumlar AB'yi tanımlanması güç, muğlak bir yapı olarak değerlendirir. 1979'dan 2014'e AB Parlamentosu seçimlerine katılım oranı % 62'den % 42'ye düşmüş, Birliğe güven oranı da % 80'den % 60'a inmiştir (Rioux, 2019, s. 6). Brüksel teknokrasisi bunu nasıl değerlendirmektedir? Avrupa halkları “çeşitlilik içinde birlik” ideale yavaş yavaş elveda demeye mi başladı? Bu soruya evet cevabı vermek için henüz erken olsa da bu akımların savunucuları için karizmatik bir liderin etrafında toplanarak güvenlik talebinde bulunmak, “liberal oligarşik” iktidarları devirmek, yalnızca kendi çıkarlarını düşünenlere bir ders vermek, Avrupalı teknokratlara hadlerini bildirmek gerekiyor. Şimdi bu söylemleri sol kesim de paylaşabilir. Bu yönüyle Fransa'da sarı yelekliler hareketi hem sol hem de sağ söylemlerden besleniyor.

Neoliberal hükümetlerin ve uluslararası kurumların arzu ettiği esnek emek tedarikini temin eden prekarya kolay manipüle edilebilir hale gelmektedir. Dolayısıyla popülist değişimler Avrupa'da ve dünyanın geri kalanında daha kalıcı ve büyük çaplı etkiler meydana getirmektedir (Landau, 2018, s. 534). AB'nin halkın ve prekaryanın sorunlarına yeterince güçlü cevap vermediği ve yeterince demokratik olmadığı kanaati ulus devletlerin halklarıyla Avrupa Birliği arasında devamlı bir gerilime yol açmaktadır (Berman, 2017, s. 177).

Prekaryanın, popülist ve radikal hareketlerin yükselişi Avrupa'da iki dünya savaşı arasında görülmüştü (Olascoaga, Morayta ve Mabire, 2018, s. 807). Şu anda ise bu hareketlerin saikleri farklı kaynaklardan beslenmektedir. Bununla birlikte, ekonomik çalkantı her zaman radikal hareketlere, esnek emeğin sömürülmesine, totaliter sistemlere ve

demokrasi karşıtlığına yol açmayabilir (Rivero, 2015. s. 200). Fakat bu durum demokratik kurumlara yönelik güven kaybına yol açmaktadır. Buna ilaveten, işsizliğin geçici bir artışı bile piyasa karşıtlığıyla siyaseten kötü neticelere yol açabilmektedir (Algan, Guriev, Papaioannou ve Passari, 2017. s. 375).

Yeni küresel sınıf yapısının temel direğini oluşturan prekarya içerisinde euroseptisizm de daha rahat rağbet görmektedir. Dolayısıyla, euroşüphaculuk yalnızca milliyetçiler arasında değil, aynı zamanda güvencesiz çalışan işgücü arasında da yaygınlaşmıştır (Leconte, 2015. s. 254). Avrupa’da ulus devletlerin işgücüne yönelik yürüttüğü politikalarla ulusüstü düzeyde AB’nin aynı kesime yönelik yürüttüğü politikalar arasındaki sınır da muğlaklaşmıştır. Esasında, popülizmi seçmenler arasında bu denli popüler hale getiren şeylerden biri de “lüzumsuz insan” sınıfının bu genel memnuniyetsizliğidir (Spruyt, Keppens ve Droogenbroeck, 2016. s. 336).

3. MARJİNLERDEN MERKEZE

Ayrıca popülist olarak nitelenen siyasal oluşumlar gittikçe daha çok Avrupa’daki koalisyonlara dâhil olmaktadır. İtalya’da Matteo Salvini bunun tipik bir örneğidir. O da ideolojik olarak yakın durduğu diğer Avrupalı müttefikleri gibi özgün bir Avrupa tarihi, dini ve medeniyetinin kutsanması gerektiğini düşünmektedir. Aslında savundukları pek çok düşünce pek de özgün değildir zira Avrupalı halkların bir kısmına hitap eden bazı eski fikirleri yeniden dolaşıma sokuyorlar. Avrupa’da pek Yahudi kalmadığından anti-semitizm eskisi kadar revaçta değil, bunun yerine sayıları gittikçe artan Müslüman nüfusa odaklanıyorlar.

Öyle görünüyor ki, temsili demokrasinin yaşadığı kriz ve halkların önemli kesimlerini memnun etmemeleri aşırı akımları güçlendirmektedir. Halihazırdaki sistem halkın bizzat kendisinin kendisini yönetmesi fikri dile getiriyor ve hemen hemen tüm ihtilafli meseleler için referandum çağrısı yapılıyor. Brexit referandumunun başarısı diğer popülist denilen parti ve akımları da umutlandırmakta ve yönetim merkezlerinin kendi başkentlerinden Brüksel’e kayması onları çileden çıkarmakta ve dahası bu durumu daha da abartarak ülkelerinin egemenlik kaybına uğradığını düşünmektedirler.

Geleneksel değerleri yücelten bu popülist akımlar genellikle modern bireyciliği eleştirir ve aileyi, girişimciliği savunurlar; bunu aklın despotik terörizmini kutsayan, kitlelerin yanıltıcı kurtuluş idealine kendilerini kaptıran, halkın içerisinde yaşamının anlamını, onurunu ve kimliğini bulduğu geleneksel kökleri umursamayan elitlere karşı yapmaktadırlar (Valadier, 2019, S. 34-35).

Elitler soyut idealler sunuyor, mesela Avrupa ideali soyut ve sınırları belli olmayan bir fikir, dolayısıyla bunun eleştirisi üzerinden politikalar geliştirmek kolaydır. Geçmişin aksine entelektüeller ve solcular bu elitlerin peşinden gidiyor gibi görünüyorlar. Onlara göre demokrasi yalnızca yöneticilerin seçildiği bir temsil oyunu olmamalı, vatandaşların somut talepleri ve sorunlarını merkeze almalıdır.

Bu somut talepleri karşılayabilmekten bir hayli uzak gibi görünen Avrupa'daki sol partiler de, Podemos ve Syriza gibi birkaç istisna haricinde, hâlihazırdaki krizden pek güçlenerek çıkmadılar, genellikle sağ milliyetçi ulusalcı partiler güçlendiler. Her iki hareket de ülkelerinin "Almanya'nın ve Troykanın kolonisi" olmasını engellemek istediler ve istemekteler (Reynié, 2019, S. 46). Bir başka sol hareket Altra Europa İtalya'da, M5S (Beş Yıldız Hareketi) karşısında başarısız oldu. Ayrıca, popülist denen partilerin başarısı AB ülkeleriyle sınırlı değil, tüm Avrupa kıtasına yayılmış durumdadır.

Fransa'da Front National (FN) aşırı sağ söylemlerini yumuşattı, oy sayısı arttıkça biraz daha merkez partisi görünümü kazandı. Daha ılımlı bir milliyetçiliğe yöneldi. Antisemitizmden neredeyse tamamen uzaklaştı. Fransa'da solun zayıflamasıyla birlikte FN sol söylemleri de kullanarak alt sınıflara daha da fazla hitap etmeye çalışmaya başladı. 2011 Nice konuşmasında Marie Le Pen bu söylemleri Fransa'da komünist ve sosyalist partilerin erimesini vurgulayarak dile getirdi. Bir nevi politikasına "etno sosyalist" bir boyut kazandırdı (Reynié, 2019, S. 54). Sağ, solun söylemlerini ödünç alarak sosyal politikaları kendisinin de alt sınıfların lehine değiştirebileceğini seçmenlere inandırmaya çalışmaktadır. Bunu da FN (ulusal cephe) yerine RN'yi (Rassemblement National: ulusal birlik) getirerek partisinin adını yeni vaat ve politikalarına uygun olacak şekilde değiştirerek yapmaktadır.

Bu partilerin ortak temalarından biri de yine, Avrupa'nın banalleşmesi, sıradanlaşması, Avrupa fikrinin heyecan vermemesi.

İtalya’da demokrasinin bir tür popülokratiye dönüşmesi tehlikesinin (Pouthier, 2019, S. 68) bulunması, Lega’nın etno popülizmiyle Berlusconi’nin medyatik popülizminin kombinasyonu ve son M5S, Lega koalisyonu, bunun açık göstergeleridir.

Tüm bunlar gösteriyor ki, liberal demokrasi ulusun çıkarlarını gözetemiyor. Onun yerine illiberal (liberal olmayan) bir demokrasi öneriliyor. Bu Macaristan ve Polonya gibi orta Avrupa ülkelerinde sosyalist deney sonrası oluşturulmaya çalışılan yeni bir kimliği imliyor. Bu ülkeler ayrıca, Batı Avrupa’nın ucuz imalat atölyelerine dönüşmüş durumdadır, özellikle de otomobil ve tekstil sanayiinde bu böyledir. Elbette ki Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri AB’ye girdikten sonra geliştiler, zenginleştirdiler fakat Avrupa’nın periferisinde kalmaktan kurtulamadılar. Bu da toplumsal psikolojiyi derinden etkilemeye devam etmektedir. Bu ülke vatandaşları arasında kendilerine haksızlık yapıldığı ve adaletsiz davranıldığı hissi güçlenmektedir. Bu ülkelerdeki nüfusun göçmenlik, az çocuk yapma gibi demografik nedenlerden dolayı azalması da bir kimlik bunalımının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. AB’nin normatif, finansal ve politik gücünün azalması bu durumu daha da kötüleştirmekte ve popülist adı verilen aşırı, ılıman veya henüz net olarak tanımlanmamış sağcı-milliyetçi akımları güçlendirmektedir.

Jaroslav Kaczinsky 2006’da Polonya parlamentosundaki bir konuşmasında “lumpenliberalizm” kavramından söz eder (Krakovsky, 2019, S. 88-9). Bu sınırsız, kuralsız, ulusal egemenliğin zayıflamış olduğu bir liberalizm anlayışı demektir. Bir tür varoluşsal ve kimliksel kriz içinde bulunan doğu ve orta Avrupa ülkelerinin bilhassa sağcı-milliyetçi siyasetçileri toplumsal, ekonomik ve siyasal sorunlarının liberal sistemden kaynaklandığını öne sürmektedir. Bu akımlar birey ile devlet arasında liberal sözleşme yerine yeni bir sözleşmenin tesis edilmesini savunuyorlar. Böylece birey ile toplum, birey ile devlet arasında daha güçlü bir aidiyet hissinin geliştirilebileceğini düşünüyorlar.

Liberal demokrasinin krizi yeni toplumsal sözleşmelerin yapılması gerektiği fikrini güçlendiriyor. Geleneksel aile, devlet, din ve diğer pek çok değer üzerinden aşırı liberalizmin yarattığı krizlerin üstesinden gelineceği fikri aşılanıyor. Sistem karşıtı hareketler genellikle sol ile özdeşleştirilmiştir fakat artık güçlü bir aşırı sağ sistem karşıtı hareket ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmına popülist olarak tanımlanmaktadır.

Uluslar şundan şikâyet etmektedirler: kendi kaderimizi tayin edemiyoruz dolayısıyla illiberal bir demokrasi istiyoruz. Fakat bu illiberal demokrasi büyük ölçüde otoriterliğe kayıyor ve bu otoriterlik gücünü sessiz çoğunluktan aldığını iddia ediyor. Burada şöyle bir soru da sormak lazım. Tüm liberalizm, Avrupa Birliği veya küreselleşme eleştirileri zorunlu olarak popülist kökenli midir? Bunu söylemek güç zira popülist denilen partiler bir hayli sol söylemden de yararlanmakta bir tür etno-sosyalizmi desteklemektedirler.

Orbán'ın AB'nin "nihilist liberaller" tarafından yönetildiğini öne sürmesi ve hakiki Avrupa'nın liberal olmaktan ziyade illiberal demokratik ve Hıristiyan olduğunu ve kendilerinin bu "hakiki Avrupa"yı temsil ettiklerini vurgulaması (Werner, 2019, S. 112) dikkate değerdir. Bu çerçevede AB tirandır fakat bu noktada Orta ve Doğu Avrupalı siyasilerin düştüğü bir çelişkili durum bulunmaktadır: bu bölgeler Batı Avrupa'ya en çok göç veren ülkelerdir ve belki de bu göç dalgası dolaylı bir şekilde Brexit'e yol açmıştır.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin dünya meselelerindeki rolünü artırma gayretleri 1970'li yıllardan beri tartışılmaktadır. Tabii olarak, bu alan geniş çaplı bir uzlaşmayı gerektirmektedir fakat uzlaşmayı sağlamak gittikçe güçleşmektedir. "Yozlaşmış elitlere" karşı "saf halkı" öne çıkardıklarını ileri süren, genel iradenin AB içinde yeterince temsil edilmediğini düşünen (Berlo & Natovski, 2020, S. 191-192) Avrupa'nın yeni sağcılarını "halka yabancılaşmış", Brüksel'den karar alan bürokrat ve teknokratlara savaş ilan etmiştir. EFDD (Özgürlüğün ve Doğrudan Demokrasinin Avrupası) grubu 2014 ile 2019 arasında AB Parlamentosu'nda bu görüşleri sık sık dile getirmiştir.

4. SONUÇ

Popülist denilen siyasal parti veya akımların başarılarını genel olarak kısa vadeli etkenlere bağlama eğilimindeyiz. Ekonomik kriz veya Suriye iç savaşı gibi olaylar bu hareketlerin güçlenmesine yardımcı olmuşlardır. Bu da bu hareketlerin geçici ve uzun vadede etkisiz olabilecekleri yanılsamasını beraberinde getirebilir. Fakat uzun vadede bu aşırı hareketlere yönelen seçmenler ana akım partilere dönebilirler. Krizden çıkış ve bu partilerin nepotist ve klientelist karakteri bu partilerin oy kaybına yol açabilir. Her hâlükârda Avrupa'daki siyasetin geleceğinde

milliyetçi, sağcı, popülist çizgideki partiler ve hareketler belirleyici olacaklardır.

Avrupa’da sosyal demokratlar sağ popülist hareketlere yeterince karşılık verememektedir. Muhafazakâr partiler ise Britanya’da olduğu gibi yeni sağın söylem ve politikalarını kısmen benimsemiş gibi görünmektedirler. Bir bakıma, yeni milliyetçi sağcı popülist hareketler tamamen merkeze gelip iktidarı ele geçiremeseler de söylemlerinin etkileri merkezin ve iktidarın yeniden biçimlenmesine ve merkez partilerinin, özellikle muhafazakâr ve sağ partilerin, onların savundukları politikaların önemli bir kısmını benimsemesine yol açmaktadır. Bu durum karşısında sol küreselleşme ve eşitsizliklerin derinleşmesine çareler sunmadığı gibi popülist, radikal sağa da etkili yanıtlar vermekte zorlanmaktadır. Solun muhafazakârlar gibi yeni sağın keskin söylemlerini benimsemesi daha güçtür. Fakat sol içinde de Avrupa iktidarı ve kurumlarının işleyişi gittikçe daha çok anti demokratik bir şey olarak değerlendirilmektedir.

Avrupa’ya bu kuşkucu bakış ve güvensizlik ekonomik toplumsal meseleleri daha karmaşık hale getiriyor, popülizm ise sadeleştiriyor, indirgiyor, basitleştiriyor; güçlü ve tek bir etik, sosyolojik ve ideolojik anlayışı merkeze taşımak istiyor. Kişi kültürünü, Mesihçi anlayışları, kurtarıcı önderi, kusursuz lideri yeniden sahneye taşıyor, tabii bunu daha az sert bir otoriterlikle yapıyor ve merkez siyaset üzerinde gittikçe daha fazla belirleyici oluyor. Muhafazakârlar, sosyal demokratlar ve Hıristiyan demokratlardan oluşan merkez siyaset politika üretirken popülist denen siyaset tarzını dikkate almak zorunda kalıyor.

Berlin duvarının yıkılışı uzunca bir süre liberal demokrasinin mutlak zaferi olarak değerlendirildi fakat artık buna kuşkuyla bakanların sayısı artıyor. Temsili demokrasi tehdit altında ve bazı yerlerde hızla aşınmakta. Abraham Lincoln’ın meşhur demokrasi tanımı, halkın halk tarafından halk için yönetilmesi popülist denilen oluşumların da sığındığı bir retorik olarak önümüzde duruyor.

Halkın halk tarafından yönetilmediği fikrinin aralarında her geçen güçlendiği Avrupa halkları AB kurumlarına olduğu kadar ulusal kurumlarına da yönelik bir güven kaybı yaşıyor. Daha doğrusu AB kurumlarıyla ulusal kurumlar arasındaki sınırlar muğlaklaşıyor ve tepkiler aynı anda her iki tarafa yöneltiliyor. Dolayısıyla, Avrupa halkları arasında ulusal kurumlara duyulan güvensizlik doğrudan AB kurumlarına yönelik

bir güvensizliğe de yol açıyor.

Güvencesiz bir iş yaşamına mahkûm edilen geniş bir sınıf geçici ve standart dışı işleri güvencesiz bir şekilde yapmaya, çağrı ve sipariş üzeri çalışmaya mecbur bırakılıyor ve bulabildikleri işler de genellikle eğitim düzeylerinin altında oluyor. Bu sınıf şimdi, henüz kısmi düzeyde de olsa, kendisini bir tür popülist milliyetçilikle ifade etmeye başlıyor.

5. ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

6. MADDİ DESTEK

Bu çalışmada herhangi bir fon veya destekten yararlanılmamıştır.

7. ETİK KURUL BEYANI VE FİKRİ MÜLKİYET TELİF HAKLARI

Çalışmada etik kurul ilkelerine uyulmuştur ve ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli izinler alınmıştır.

8. KAYNAKÇA

Berman, Sheri. *Democracy in europe being reconsidered from top to bottom*, Journal of International Affairs, 2017; 71 (1), 175-178.

Bram Spruyt, Gil Keppens and Filip Van Droogenbroeck. *Who supports populism and what attracts people to it?*, Political Research Quarterly, 2016; 69 (2), 335-346.

Giraud, P- N. (2018). *L'Homme inutile: une économie politique du populisme*, Odile Jacob Poches, Paris.

Krakovsky, R. (2019). *Les démocraties illibérales en europe centrale. L'europe et ses populismes*. ETVDES Les Essentiels, Paris.

Landau, David. *Populist constitutions*, The University of Chicago Law Review, 2018; 85 (2), 521-544.

Leconte, Cécile. *From pathology to mainstream phenomenon: reviewing the euroscepticism debate in research and theory*, International Political Science Review, 2015; 36 (3), 250-263.

Milan, v. B. & Michal, N. (2020). *When contestation is the norm: the position of populist parties in the european parliament towards conflicts in europe's neighbourhood. European union contested: foreign policy in a new global context*. Springer, Cham.

- Müller, J-W. (2019). Un ‘moment’ populiste en europe. L'europe et ses populismes. Les Essentiels, Paris.
- Omar García Olascoaga, Gonzalo Celorio Morayta and Bernardo Mabire. *El extremismo político en escandinavia ... ¿Ocaso de la socialdemocracia?*, 2018; 58 (4), 805-848.
- Pouthier, J-L. (2019). Italie, Les dangers du populisme. L'europe et ses populismes. ETVDES Les Essentiels, Paris.
- Reynié, D. (2019). Le populisme patrimonial en Europe. L'Europe et ses populismes. Les Essentiels, Paris.
- Rioux, J. P. (2019). Préface à l'europe et ses populismes. L'europe et ses populismes. ETVDES Les Essentiels, Paris.
- Rivero, Ángel. *El final de las ideologías y la vuelta del extremismo político a europa*, Cuadernos de Pensamiento Político, 2015; 45, 197-206.
- Valadier, P. (2019). Les populismes et l'appel au ‘peuple’. L'europe et ses populismes. ETVDES Les Essentiels, Paris.
- Yann Algan, Sergei Guriev, Elias Papaioannou and Evgenia Passari. *The european trust Crisis and the rise of populism*, Brookings Papers on Economic Activity, 2017; 309-382.